

ves hőseinek tanulmányait ültette át magyarra (Hamann: *Válogatott filozófiai írásai*. Jelenkor, 2003; Mendelssohn: *Phaidón avagy a lélek halhatatlansága*. Jószyveg Műhely, 2006). Az érdeklődő olvasó, azt javasoljuk, mostani könyvét is ezekkel a fordításkötetekkel együtt

vegye kézbe. (Rathmann János: *Történetiség a német felvilágosodásban: Mendelssohn jelentősége [Historia – Diaspora, VIII.]*, Budapest: Logos Kiadó, 2007)

Perecz László
filozófiatörténész

Mérmű – tudós – iskolateremtő

A Typotex Kiadó *Életutak* sorozatának új kötetében Szentgyörgyi Zsuzsa Michelberger Pál akadémikus életpályáját dolgozza fel nagy gonddal és empátiával. A könyv azonban több egy életmű „egyszerű” ismertetésénél, mivel a tudós mérnök munkássága elválaszthatatlan a kor történelmétől, melyben dolgozott és alkotott. Ennek megfelelően az első fejezetekben ismertetésre kerül a gazdaságtörténeti háttér, a magyar autóbizipar korabeli helyzete, valamint Michelberger Pál tevékenysége „az alkotás háromszögében”. Ez utóbbi fejezet bejárja az alkotó életpálya legfontosabb állomásait a Műszaki Egyetem hadmérnöki karától az Ikarusz Műveken keresztül a tudomány berkeiig, különös tekintettel a tudományos közélet rejtelmeire. A könyv végén az életmű tudományos munkáinak részletes jegyzéke teszi teljessé a felrajzolt képet.

Ami ezt a könyvet különlegessé teszi, az a kötet *Kaleidoszkóp* címet viselő része, amelyben tanítványok és munkatársak – Magyar István, Péter Tamás és Várlaki Péter – beszélgetnek Michelberger akadémikussal életének különböző szakaszairól. Ez az alapvetően szubjektív megnyilatkozás nemcsak a mérnök, a tudós és a tudománypolitikus mögötti embert mutatja meg, hanem részletes korrajzot is ad, amelytől az alkotó életpálya elválaszthatatlan. A kötetnek ez a része nemcsak a fiatalok számára nyújt érdekes és tanulságos olvasmányt, hanem azok is sokmin-

dent megtudhatnak belőle, akik személyesen is átérték az elmúlt század második felének eseményeit. Társadalmunk fejlődésének mértékét alkalmas módon azon is lemérhetjük, hogy a fiatal olvasók külön magyarázat nélkül mennyit értenek meg a meghökkentő, néha érthetetlen, néha ellenállhatatlanul humoros eseményekből, amelyeket a szubjektív beszélgetések felidéznek. A továbbiakban kedvcsinálónak ezekből az epizódokból villantunk fel néhányat.

Manapság az ország „celebjei” házasságkötéseinek részleteiről a közvélemény szinte percére pontos értesítést kap; mikor, hol, mennyi pénzért, hány vendéggel, milyen hírességek részvételével történt meg a nagy esemény, amelyről tudnia illik mindenkinek, aki nem akar lemaradni a felgyorsult élet forgatagában.

A fiatal mérnök így emlékszik vissza a sajátjára: „Egyszerű esküvőnk volt. Egy évfolyamtársam és egy Ikarus-beli mérnök volt a tanúnk. Más nem is volt jelen a házasságkötésen. Az anyakönyvvezető után megköszöntem mindkét tanúnak a részvételt és feleséggel igen könnyelműen elmentünk a Gellértszigetbe, kettőben megebédelni. Utána másnap folytattuk a munkát, mintha mi sem történt volna. Csak októberben mentünk el egy hétre a Mátrába nászútra. Lakásunk nem volt. A feleségem albérletben lakott, én a szüleimnél. Az albérletbe engem is befogadott volna a lakástulajdonos, de időközben változások történtek, és a Tanács egy olyan házaspárnak utalta ki a lakást, aki nem fogadott

albérlőt és a feleségemet is kitétték. Így mindketten szüleimhez költöztünk, Vecsésre. Kétszobás, nyári konyhás, egy fürdőszobás előszobás lakásunk volt, az egyik szobában mi laktunk, a másikban a szüleim. Itt született meg a lányom is, 1958. november 7-én.”

A szakmai munka következő állomása a tudomány munkásainál a „mesterlevél”, a tudományos fokozat megszerzése. Manapság egyes ambiciózus politikusok erre nem sok időt és energiát pazarolnak, bizonyos nem akkreditált intézményeknél jutányos áron jutnak hozzá az áhított doktori fokozathoz – ahogy ma divat mondani: „csak semmi cicó!” Michelberger Pál ezzel szemben itt sem egyszerűsíti az életet: „Erre az időszakra esik a kandidátusi disszertációm megírása. Ahogy azt már jeleztem, 1958-ban, nyáron, a szabadságidőm alatt, anyósoméknál írtam meg két hét alatt. De hát a védelemre való felkészülés, az egyetemi órákra való felkészülés mind rám maradt. A bútorok közül utolsóként, valamikor már a 60-as évek végén vettem íróasztalt. Kialakult az a módszer nálam, hogy egy fotelban ülve, a térdemen írtam mindent. Ott készültem el és íróasztalként a parkettát használtam, ahová jobbra-balra a papírjaimat leraktam.”

A tudományos pálya ezután szinte töretlenül vezet felfelé, bár itt is történhetnek érdekes dolgok. Mi van például akkor, ha „az embert elkapja a gépszíj”, és további tudományos babérokra vágyik: „Egyébként még egy élményem van ezzel kapcsolatban, amit el kell mindenképpen mondanom. Amikor a Közgazdasági Szemlében megjelent cikkeim elkészültek, bementem a Tudományos Minősítő Bizottsághoz. Szebeni Ödön volt a mi területünk előadója és mondtam neki, hogy szeretnék kandidátusi disszertációt írni közgazdaságtanból. Mélyen megörökönyödvé

mondta: te a műszaki tudományok doktora vagy, nem írhatsz közgazdaságtanból kandidátusi disszertációt. Mondom – miért nem? Hát, mert ilyen nincs. Úgyhogy abbahagytam és így nem lett kandidátusi disszertáció, pedig azok az anyagok, amiket akkor összehoztunk, tulajdonképpen összeállíthatók lettek volna egy kandidátusi disszertációban, simán lehettem volna közgazdaságtudományok kandidátusa is.”

Az egyetem visszafogadja a sikeres mérnököt, és ismét belevetheti magát a tudományos munkába, azonban nem mind arany, ami fénylik: „A közlekedési kartól, mint mondtam, sokat kaptam szellemileg, szemléletben. Ugyanakkor egy kicsit mindig úgy éreztem, hogy engem kinéznek a karról. Most ez meglepően hangzik, de azért ennek voltak jelei. 1956-ban nem írtam alá a tisztai nyilatkozatot. Nem értettem egyet azzal, hogy a Kádár-kormány behívta a szovjet csapatokat és ennek következtében kellett elmennem az egyetemről... Egyetlen kézzelfogható jelét mondanám csak ennek, nem panaszként. Az én fizetésem a közlekedésmérnöki karon a kari egyetemi tanárok átlagfizetése alatt volt mindig. Akkor is, amikor nagydoktor lettem, még akkor is, amikor levelező tag lettem. Ezt nem tettem szóvá akkor, talán ez az első alkalom, hogy erről említést teszek.”

Nemzetközi szakmai elismerések sorozata után az egyetem is lépni kényszerül. Először dékán, majd rektor lesz. Ez utóbbira így emlékezik vissza: „Két periódusban voltam rektor. Először másfél évig, aztán még két és fél évig. Azzal az indokkal nem engedtek újra pályázni, hogy két periódust töltöttem ki, de négy év volt összesen... Nem árulok el titkot, az egyik professzor megkeresett a négy év lejártával és azt mondta, ő elintézi, hogy újból rektor legyek harmadszorra is, ha menetköz-

ben neki átadom a rektorságot. Mondtam neki, nem. Nem pályázom.”

A tudományos közélet sem fukarkodott a kitüntetésekkel, Michelberger Pál két periódusban 1993–1999 között volt a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, és számos fontos tisztséget töltött be a tudós testületben. Ezek közül ki kell emelni az Akkreditációs Bizottságot, amelynek fontos szerepe van társadalmunk fejlődésében – ha másban nem is, de talán az áldoktori fokozatok megszerzésének megnehezítésében. Erről a következőképpen emlékezik meg: „A Magyar Akkreditációs Bizottságot a Magyar Rektori Konferencia (MRK) kezdeményezte, a rendszerváltás időszakában, 1991-1992-ben próbáltuk meg létrehozni. Akkor én még rektor voltam és a szegedi egyetem rektora, Róna Tas András kezdeményezte elsősorban a létrehozását, mondván, hogy egy piacgazdaság kialakulásával mindenféle sarlatánok meg fognak jelenni a felsőoktatásban.”

A visszaemlékezések sok érdekes információval is szolgálnak, amelyekhez máshonnan igen nehéz lenne hozzájutni. Megtudhatjuk például, hogy Zerkovitz Béla népszerű dalszerző fia volt az 50-es években az Ikarusz gyár főmérnöke: „Nem hiszem, hogy zenélt, de volt benne művész hajlam. Egyébként nagyon jófejű ember volt. Párton kívüli, vallásos, de valamilyen oknál fogva Rákosiék nagyon bíztak benne... Zerkovitz nevét (az édesapját) Rákosinak Kodály is megemlítette már azzal, hogy a párt ne szóljon bele a zenei életbe, mert a zenei élet egy külön hajó, aminek a fedélzetén volt Bartók, és a gépházban Zerkovitz, de azért ő is oda tartozik.”

Nem sokan tudták azt sem, hogy Rákosinak volt testvére is az államapparátusban.

Erre vonatkozóan is érdekes információval szolgál a könyv: „Be kellett mennem Bíró Ferenc miniszter úrhoz, bocsánat, miniszter elvtárshoz, Rákosi Máttyás öccséhez, hogy ilyen vagy olyan szerszámot igényeljek... Életem legnagyobb megdöbbenése volt, amikor találkoztam vele. Tudtam (hogy ő az öccse). De hogy annyira hasonlít a Rákosira, azt nem tudtam. Ugyanolyan arc, ugyanaz a kopaszság, ugyanaz minden, csak magasabb volt. Az pedig végképp megdöbbenett, hogy egy 15 m hosszúságú, 8 m széles szobának a végében ült, egyik végén léptem be, és ő a másik végén ült egy íróasztalnál, és mire az ember odaért az íróasztal elé, addigra minden illúziója elfogyott és remegett.”

A sikeres életpálya megkoronázásaként Michelberger Pált, aki 1956-ban századosként szerelt le, a Honvédség 1996-ban alezredessé, majd 2006-ban ezredessé léptette elő. Egy másik, kissé hasonló megemlékezésről maga Michelberger Pál számol be: „A felsőoktatási törvény értelmében 2000. december végén – betöltve a 70. életévet – a köztársasági elnök úr felmentett engem egyetemi tanári állásomból és ezzel kinyilvánította, hogy már tanítani sem tudom a magam tudományos területét, így maradt rám a filozófálgatás joga.”

Epilógusként csak annyit kell hozzátenni, hogy Michelberger Pál akadémikusnak 2007-ben négy szakmai közleménye jelent meg, ebből kettő idegen nyelven. Igaz, hogy most már egyetemi hallgatókat a törvény szerint nem taníthat, de aki ezt az érdekes könyvet elolvassa, sokat tanulhat belőle. (*Szentgyörgyi Zsuzsa: Mérnök–tudós–iskolateremtő, Michelberger Pál és kora. Bp.: Tjpotex, 2008*)

Bencze Gyula

a fizikai tudomány doktora

CONTENTS

Renaissance

Guest Editor: László Szabados

László Szabados: Renaissance	1038
Csaba Nemes: Medicine in the Renaissance and the Rediscovery of Human Body	1039
László Kovács: Physics In Renaissance – Insight and Outlook	1055
Péter Gábor Szabó: One of the Greatest Achievements of Renaissance Mathematics ...	1065
Katalin Barlai: Leafing through an Astronomical Corvina Codex	1075
Róbert Schiller: The Birth of Chemistry from the Spirit of Sceptis	1085

Study

Szilveszter Póczik – Lenke Fehér – Szilveszter Dunavölgyi – Tamás Jagusztin – Szandra Windt: Transnational Migration – Transborder Risks	1095
Péter Horn: New Situation in the World's Food Production	1108
Éva Hideg – Erzsébet Nováky: Attitude to the Future and Its Change in Hungary	1125
László Szabados: Member of 28 Academies – Viktor Ambartsumian's Centenary	1136

Academy Affairs

Joint Science Academies' Statement: Climate Change Adaptation and the Transition to a Low Carbon Society	1141
Gyula Bencze: Max Planck Memorial Conference 2008	1145

<i>Outlook (László Jéki – Júlia Gimes)</i>	1152
--	------

<i>Book Review (Júlia Sipos)</i>	1156
--	------

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni, ezért főként olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Közlünk témaösszefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület újabb eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket és szakmai szempontú könyvismertetőket, de lapunk nem szakfolyóirat, ezért a szerzőktől közérthető, egy-egy tudományterület szaknyelvét mellőző cikkeket várunk.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (ez szóközzökkel együtt kb. 8 oldalnak felel meg az MT füzeteiben), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat is tartalmaz, kérjük, ezek várható felületével csökkentsék a szöveg mennyiségét. Beszámoló, recenziók terjedelme ne haladja meg a 7–8000 leütést. A teljes kéziratot MS Word .doc vagy .rtf formátumban interneten vagy mágneslemezen (CD-n) és 1 kinyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.

3. Legfeljebb 10 magyar kulcsszót és a közlemények címének angol fordítását külön oldalon kérjük. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét, tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését, és ha közölni kívánja(ják), e-mail címét(eit) kell írni. A külön lapon kérjük azt a levelezési és e-mail címet, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként dőlt (*italic*), (esetleg félkövér – **semibold**) formázás alkalmazható; ritkítás, VERZÁL (KISKAPITÁLIS, SMALL CAPITALS, KAPITÄLCHEN) és aláhúzás nem. A jegyzetek lábjegyzetként kérjük megadni.

5. A képek, ábrák érkezhetnek papíron, lemezen vagy e-mail útján. Kérjük a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; formátuma B5 – tehát ne használjanak színeket, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak méreteit. Általában: az ábrák és magyarázataik legyenek egysze-

rűek, áttekinthetők. A lemezen vagy e-mailben érkező képeket lehetőleg .tif vagy .jpg formátumban kérjük; fekete-fehérben, min. 150 dpi felbontással, és nagyságuk ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tüntessék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. A hivatkozásokat mindig a közlemény végén, ábécé-sorrendben adjuk meg, a lábjegyzetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve – Balogh, 1957; Feuer et al., 2002). Ha azonos szerző(k)től ugyanazon évben több tanulmányra hivatkoznak, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jelekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Különösen ügyeljenek a bibliográfiai adatoknak a szövegben, ill. az irodalomjegyzékben való egyeztetésére! Kérjük: csak olyan és annyi hivatkozást írjanak, amilyen és amennyi elősegíti a megértést. Számuk ne haladja meg a 10–15-öt.

7. Az irodalomjegyzéket ábécé-sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

- Folyóiratcikkek esetében: Feuer, Michael J. – Towne, L. – Shavelson, R. J. et al. (2002): Scientific Culture and Educational Research. The Educational Researcher. 31, 8, 4–14.

- Könyvek esetében: Rokkan, Stein – Urwin, D. W. – Smith, J. (eds.) (1982): The Politics of Territorial Identity: Studies in European Regionalism. Sage, London

- Tanulmánygyűjtemények esetében: Halász Gábor – Kovács Katalin (2002): Az OECD tevékenysége az oktatás területén. In: Bábosik István – Kárpáthi Andrea (szerk.): Összehasonlító pedagógia – A nevelés és oktatás nemzetközi perspektívái. Books in Print, Budapest

8. Havi folyóirat lévén a Magyar Tudomány kefelevonatokat nem küld, de még az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelés során szükséges apró változtatásokat a szerző időpontegyeztetés után a szerkesztőségben ellenőrizheti.

9. A cikkeket a lap internetes oldalán, s az időszakos CD-mellékleten is megjelentetjük. Kérjük, jelezzék, ha ehhez nem járulnak hozzá.